

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ СЦЕНАРНОГО ПІДХОДУ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДО ПРОФЕСІЙНОГО САМОВДОСКОНАЛЕННЯ

У статті розкрито умови ефективного використання сценарного підходу в процесі формування в майбутніх майстрів виробничого навчання готовності до професійного самовдосконалення.

Ключові слова: майбутній майстер виробничого навчання, готовність до професійного самовдосконалення, сценарний підхід до взаємодії викладача й студентів.

Актуальність теми. При підготовці майбутніх майстрів виробничого навчання основним завданням викладача є підтримка високої пізнавальної активності студентів, уміле керування усім навчально-виховним процесом для розвитку у студентів самостійної пізнавальної діяльності та творчого мислення. П.І. Підкасистий зазначає, що важливо не стільки передавати знання, скільки формувати вміння працювати і потребу вчитися, використовуючи різні джерела знань, тобто навчити вихованців ставити адекватні цілі й прагнути до їх досягнення [3].

Формуванню готовності майбутніх майстрів виробничого навчання до професійного самовдосконалення допомагає особистісна зорієнтованість побудови навчального процесу з установкою на саморозвиток студентів.

У процесі підготовки майбутніх майстрів виробничого навчання активно застосовуються інноваційні освітні технології (інтерактивні, особистісно зорієнтована, інформаційні та інші), впроваджується індивідуалізація й диференціація навчання та виховання, що сприяє формуванню готовності до професійного самовдосконалення.

Аналіз досліджень і публікацій. Використання у навчальному процесі сценарного підходу висвітлювали у своїх працях Р.М. Ніжегородцев, Ю.С. Тютюнников, Є.А. Климов, Л.М. Плоткіна.

Мета статті. Розкрити ефективність використання сценарного підходу в процесі формування у майбутніх майстрів виробничого навчання готовності до професійного самовдосконалення.

Виклад основного матеріалу. Навчальний заклад не в змозі дати такий запас знань, щоб його вистачило на увесь період трудової діяльності майстра виробничого навчання, тому перед викладачами коледжу стоїть завдання сформувати у студентів здатність та бажання до самоосвітньої діяльності впродовж усього життя, спонукати їх виховувати в собі спеціаліста, професіонала, допомагаючи їм у цьому. На наш погляд, однією з умов формування готовності до професійного самовдосконалення є налагодження ефективної взаємодії викладача зі студентом через використання сценарного підходу, специфіку якого обґрунтував Р.М. Ніжегородцев. Зміст його полягає у побудові сценарію взаємодії викладача зі студентом і наступному його аналізу. У цьому підході можна виділити чотири складові, які:

- забезпечують технологічність і варіативність взаємодії із врахуванням реальних умов її побудови;
- дозволяють подолати механічність та стереотипність взаємодії викладача й студента;
- враховують індивідуальні особливості конкретного викладача й студента;
- дають можливість викладачу здійснювати непрямі педагогічні дії: "ми проектуємо не чіюсь окрему діяльність у деталях етап за етапом, а створюємо сприятливі умови для розгортання свого роду сцени, на якій можна ставити вистави. При цьому сцена облаштовується таким чином, що грати на ній позбавлену смаку виставу із бездарними акторами неможливо" [2].

Ю.С. Тютюнников виокремлює наступні складові:

- спонукальна: об'єктивні причини та фактори впливають на вибір студентом та викладачем певного сценарію;
- ментальна: розкриває сенс, цінності, норми, установки, що регулюють поведінку учасників взаємодії;
- процесуальна, що розкриває особливості педагогічної взаємодії, послідовність її розвитку (мету, зміст, схеми й сюжети взаємодії, рольові позиції);
- результативна: вплив сценарію на результати освітньої діяльності [5].

У процесі взаємодії ми маємо справу зі сценаріями, які генерують студенти. Найбільш масштабним та визначальним є сценарій становлення професіонала, в рамках якого вибудовуються інші сценарії: навчальної та науково-дослідної діяльності, самостійної роботи, міжособистісної взаємодії з конкретним викладачем та студентами групи, оволодіння певною навчальною дисципліною тощо.

Викладачеві необхідно визначити сценарій, який реалізує студент, і побудувати паралельно свій, який би відповідав педагогічним завданням і враховував потреби студентів.

Використання сценарного підходу можна розглянути на прикладі вивчення дисципліни "Технічне обслуговування автомобіля". Розділ "Технічне обслуговування двигуна" складається із 6 тем. Перед лабораторним заняттям за кожною із цих тем студенти отримують завдання: шляхом спілкування із працівниками станції технічного обслуговування, пошуку інформації в мережі Інтернет, перегляду статей у

фахових журналах та матеріалу підручників підготувати інформацію про несправність двигунів, шляхи її усунення та спрогнозувати можливі наслідки для автомобіля, якщо не здійснити своєчасне технічне обслуговування.

Тема 1. Технічне обслуговування кривошипно-шатунного механізму.

Несправність: лопнуло стопорне кільце поршневого пальця.

Можливі наслідки, якщо не здійснити технічне обслуговування: вийде з ладу гільза, розіб'ється поршень, зламаються поршневі кільця, деформується шатун, погнеться колінвал.

Тема 2. Технічне обслуговування газорозподільного механізму.

Несправність: у газорозподільному механізмі прогорів випускний клапан.

Можливі наслідки, якщо не здійснити технічне обслуговування: зіб'ється тепловий зазор у газорозподільному механізмі, збільшиться витрата палива, вийде з ладу сідло клапана й головка, двигун втратить потужність, не працюватиме циліндр.

Тема 3. Технічне обслуговування системи охолодження.

Несправність: обірвало крильчатку водяного насоса.

Можливі наслідки, якщо не здійснити технічне обслуговування: двигун не буде охолоджуватися, він перегріється і його заклинить.

Тема 4. Технічне обслуговування системи змащування.

Несправність: обрізало вал приводу масляного насоса.

Можливі наслідки, якщо не здійснити технічне обслуговування: двигун заклинить через відсутність мастила.

Тема 5. Технічне обслуговування системи живлення карбюраторного двигуна.

Несправність: лопнула діафрагма бензонасоса.

Можливі наслідки, якщо не здійснити технічне обслуговування: паливо може потрапити до картеру двигуна і мастило стане низької в'язкості, відсутня подача палива до карбюратора.

Тема 6. Технічне обслуговування системи живлення дизельного двигуна.

Несправність: забилися фільтри тонкої очистки.

Можливі наслідки, якщо не здійснити технічне обслуговування: відсутня подача палива, двигун не запускається.

Вивчення кожної наступної теми є доповненням до попередньої. Теоретичні знання, отримані під час лекції, студенти доповнюють інформацією, отриманою в процесі самостійного пошуку, та закріплюють практичними вміннями, усуваючи відповідні несправності. Під час занять студенти здійснюють фото-та відеозйомку – готують матеріал для електронного підручника "Технічне обслуговування двигуна", яким зможуть користуватися учні, які навчаються за робітничою професією 7231.2 Слюсар з ремонту автомобілів. На останньому занятті студенти презентують створений посібник.

Під час злагодженої роботи сценарії студента й викладача перетинаються один з одним і взаємодіють. Р.М. Нижегородцев виділяє три типи взаємодії сценаріїв управління динамічними системами: накладання, ієрархія, конфлікт [2].

Накладання виникає тоді, коли учасники навчального процесу переслідують різні цілі, але вони не суперечать одна одній. Наприклад, викладач зацікавлений у відсутності вимог студентів до якості викладання, а студенти вимагають зниження вимог до якості їх знань.

Ієрархія виникає тоді, коли викладач і студенти висувують різні цілі, що перебувають в ієрархічній залежності: досягнення мети студента можливе за досягнення мети викладача і навпаки. Наприклад, студент зацікавлений в отриманні високої оцінки на екзамені, а викладач – у підвищенні рівня знань студента.

Конфлікт сценаріїв виникає тоді, коли цілі учасників взаємодії суперечать одна одній. Наприклад, викладач прагне розвинути у студента професійні якості, а студент не відчуває бажання їх у собі виховувати, тому що не планує працювати за отриманою спеціальністю. Цей тип взаємодії виникає тоді, коли викладач не співвідносить свої цінності та цілі з цінностями студента, ігнорує їх чи не підозрює про їх існування (має "порожнини" у сприйнятті студента [1]). Однак є можливість переведення такого конфлікту до стану безконфліктного узгодження керуючих взаємодій (викладач нав'язує студенту свої цілі). Саме цей варіант найчастіше зустрічається у педагогічній практиці, він перетворює студента на пасивного об'єкта дії викладача.

Високопродуктивні сценарії характеризуються самопроекуванням професійного становлення ("Я створюю самого себе як професіонала за допомогою викладачів") – студент оволодіває і привласнює схеми та норми професійної самоорганізації, розвиває професійні якості, вміння, здібності, він не просто оволодіває знаннями, а обирає ті, які знадобляться у майбутній професійній діяльності, співвідносить теоретичні знання із практичною діяльністю. Викладач уміло організовує роботу студентів так, щоб вони отримали необхідні знання та змогли їх використовувати у професійній діяльності, забезпечує проблемну пошукову направленість.

Викладач з методики виробничого навчання пропонує студентам на практичне заняття з теми

"Вступне інструктування з теми матеріалу уроку" розробити фрагмент уроку виробничого навчання, наприклад, вступне інструктування до теми "Кривошипно-шатунний механізм". Щоб підготуватися до заняття, студентам необхідно опрацювати не тільки теоретичний матеріал з методики викладання, а й із фахової дисципліни. Однорічні виступають як в ролі учнів, так і в ролі колег: аналізують, висловлюють свої враження, дають поради.

Готуючись до практичного заняття з теми "Розробка методичного ходу нетрадиційного заняття з виробничого навчання", студенти розробляють рольові ігри, наприклад, "На станції технічного обслуговування", "У майстерні" та ін. У процесі підготовки майбутні майстри виробничого навчання опрацюють не тільки методичну літературу, а й вивчають організаційну структуру виробництва.

Прикладом високопродуктивних сценаріїв у коледжі є запрошення до співпраці – викладач запрошує студентів до співпраці, залучаючи їх до спільної дослідницької діяльності, наприклад, до написання у співавторстві з викладачем статті до наукового журналу з використанням матеріалів курсової роботи; до спільної дослідницької діяльності викладача і студента. До Дня науки у коледжі щороку проводиться науково-практична конференція "Творчий підхід до підготовки сучасного майстра виробничого навчання", на якій представляють кращі викладацькі та студентські наукові доробки.

Висновок. Використання сценарного підходу під час підготовки майбутнього майстра виробничого навчання сприяє ефективній взаємодії викладача зі студентом, спрямоване на виховання і самовиховання компетентного фахівця, на формування готовності до професійного самовдосконалення.

Література

1. Климов Е.А. Конфликтующие реальности в работе с людьми (психологический аспект): [учеб. пособие] / Е.А. Климов. – М.: НПО "МОДЭК", 2001. – 192 с.
2. Нижегородцев Р.М. Взаимодействие сценариев управления динамическими системами: наложение, иерархия, конфликт [Электронный ресурс] / Р. М. Нижегородцев. – Электрон. дан. – Режим доступа : <http://liber.rsu.ru>, свободный. Название с экрана.]
3. Пидкасистый П.И. Самостоятельная познавательная деятельность школьников в обучении: теоретико-экспериментальное исследование / П.И. Пидкасистый. – М.: Педагогика, 1980. – 240 с.
4. Плоткина Л.Н. Психолого-педагогические факторы и сценарии профессионально-личностного становления студентов ИТ-специальностей: дис. ...канд. психол. наук: 19.00.07 / Плоткина Лилия Николаевна. – Саратов, 2011. – 200 с.
5. Тютюнников Ю.С. Преподаватель и студент: сценарии взаимодействия / Ю.С. Тютюнников, М.А. Мазниченко // Высшее образование в России. – 2004. – № 12. – С. 97-108.

З.В. Туряница

ЭФФЕКТИВНОСТЬ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ СЦЕНАРНОГО ПОДХОДА В ПРОЦЕССЕ ФОРМИРОВАНИЯ ГОТОВНОСТИ К ПРОФЕССИОНАЛЬНОМУ САМОСОВЕРШЕНСТВОВАНИЮ

Резюме

В статье рассмотрены условия эффективного использования сценарного подхода в процессе формирования у будущих мастеров производственного обучения готовности к профессиональному самоусовершенствованию.

Ключевые слова: будущий мастер производственного обучения, готовность к профессиональному самоусовершенствованию, сценарный подход к взаимодействию преподавателя и студентов.

Z.V. Turyanytsya

SCENARIO APPROACH EFFICIENCY IN FORMING READINESS TO PROFESSIONAL SELF- IMPROVEMENT

Summary

The article deals with the conditions of effective using the scenario approach in forming the future masters of industrial training readiness to professional self-improvement.

Key words: future master of industrial training, readiness for professional self-improvement, the scenario approach to the interaction of teachers and students.